

ПРЕДРАГ ПИПЕР КАО ПРОУЧАВАЛАЦ ВЕРБАЛНИХ АСОЦИЈАЦИЈА И ОСНИВАЧ СРПСКЕ АСОЦИЈАТИВНЕ ЛЕКСИКОГРАФИЈЕ

У раду се анализира допринос академика Предрага Пипера истраживању вербалних асоцијација у србистици и славистици. Представаља се његов термилошки и методолошки апарат у испитивању асоцијативног поља, указује се на речи-стимулусе којима је покљонио посебну пажњу и описује се његов утицај на зачетке српске асоцијативне лексикографије.

Кључне речи: Предраг Пипер, вербалне асоцијације, асоцијативно поље, асоцијативни речници, српски језик, словенски језици.

This paper analyzes the contribution of academician Predrag Piper to the research of verbal associations in Serbian and Slavic studies. His terminological and methodological apparatus in the examination of the associative field is presented, the words-stimuli to which he paid special attention are pointed out and his influence on the beginnings of Serbian associative lexicography is described.

Keywords: Predrag Piper, verbal associations, associative field, associative dictionaries, Serbian language, Slavic languages.

1. МЕСТО ВЕРБАЛНИХ АСОЦИЈАЦИЈА У ТЕОРИИ СЕМАНТИЧКИХ ЛОКАЛИЗАЦИЈА П. ПИПЕРА. Библиографија академика Предрага Пипера указује на чињеницу да је проучавање вербалних асоцијација била једна од тема која је заокупљивала његову научну пажњу пуне две последње деценије његовог живота. Трагови тог интересовања видљиви су у списку његових радова од 2003. године, тј. од времена припреме *Асоцијативног речника српског језика*, који је у коауторству објавио 2005. године, али је и пре започињања тог подухвата показивао занимање за асоцијације и разумевање за значај њиховог проучавања.

Иако се вербалне асоцијације најчешће дефинишу као речи-реакције на задату реч-стимулус, проф. Пипер их је разумео и као саму везу између стимулуса и реакције: „Везе међу речима које се испољавају као употреба једне речи која има за последицу активирање знања о некој другој речи или изразу зову се вербалне асоцијације” (Пипер 2009: 85). Чини се да је његово интересовање за асоцијације засновано управо на занимању за природу могућих менталних веза између окидача и последице. У тој динамици повезивања двају појмова по различитим логичким законитостима, он је видео једну од манифестација просторне метафоре, којој је посветио цео свој научни живот.

„Чињеница да се у сваком асоцијативном односу, био он невербализован или вербализован, успоставља однос мање или веће блискости/удаљености једног

садржаја, као основног, и неког другог садржаја који се сазнајно локализује у односу на основни, даје могућност да се и вербалне асоцијације описују и објашњавају у теоријско-методолошким оквирима теорије семантичких локализација” (Пипер 2003б: 139).

Просторну метафору П. Пипер види и у самом термину *асоцијација*: „Природа етимолошке прозирности термина асоцијација (тј. ад-социјација) сведочи да је пред нама још један од многих термина-метафора којима је у основи неко просторно значење” (Пипер 2005: 8–9).

Размишљајући о природи асоцијација, нимало случајно, Предраг Пипер је кренуо од Аристотела, који је „говорећи о правилности у редоследу идеја, утврдио *закон додира* (сагласно којем идеје које су се једном појавиле у просторној, временској или редоследној блискости имају тенденцију да се и даље јављају у таквој вези), *закон сличности* (при појави једне идеје често се појављује и нека друга, њој слична идеја) и *закон супротности* (супротне идеје теже узајамном изазивању)” (Пипер 2005: 8). Асоцијације на најбољи начин репрезентују додиривање идеја, и та блискост у простору, времену и редоследу о којој размишља Аристотел утемељује њихову близину у менталном простору, што је подстицај за П. Пипера да у асоцијацијама препозна предмет свог интересовања. Према томе, иако се чини да је асоцијацијама почео да се бави тек у XXI веку, идејни терен за њихово проучавање проф. Пипер изградио је у себи још на почетку свог научног стварања.

2. Од НЕВЕРБАЛНИХ КА ВЕРБАЛНИМ АСОЦИЈАЦИЈАМА. Скрећући пажњу на шири приступ асоцијацијама, Предраг Пипер се задржава на њиховом значају у преношењу порука уметничког дела да би се избегло директно, огољено казивање и из своје „просторне перспективе” он наглашава да је „једна од главних вештина такве употребе асоцијација како бити довољно далеко од главног денотата да се сачува привид ’другости’, а како у исто време бити довољно близу да сличност може бити препозната, а порука успешно примљена, што је једна од максима успешне комуникације у модерној прагматици” (Пипер 2005: 9). Уметничко стварање је, дакле, нека врста побуђивања асоцијација, а умеће уметника огледа се у способности да у каналу који успоставља са реципијентом размести стимулус и реакцију довољно далеко, а довољно близу да би се на прави начин споразумели. Дакле, и уметничка размена асоцијација за Предрага Пипера представља размештање идеја у духовном простору у којем је важна и њихова међусобна удаљеност и конекција коју успостављају.

3. ЗАМЕЦИ ТЕОРИЈЕ О АСОЦИЈАЦИЈАМА У ИСТОРИЈИ ЛИНГВИСТИКЕ. У основи многих лингвистичких школа и праваца, понекад експлицитно, а понекад запретено, налази се интердисциплинарно учење о асоцијацијама, што је Предраг Пипер (2005) убедљиво приказао представљајући идеје Ф. Де Сосира о асоцијативним односима у језичком систему, разматрање А. А. Потембе о асоцијацијама и спајању као основним законима повезивања представа, теорију семантичких поља Ј. Трира, у којој се терминологија преузима из асоцијативне психологије, идеје М. Крушевског о мноштву система у лексици чији су чланови повезани различитим асоцијативним везама итд. Крајем XX века, од када у лингвистици доминира антропоцентричка парадигма, у радовима когнитивиста, лингвокултуролога, психоллингвиста, проучавање вербалних асоцијација

постаје једна од уобичајених истраживачких метода, чији је циљ да се испита језичка слика света, ментални лексикон, универзалне и национално специфичне представе о организацији стварности и друге појаве.

4. АСОЦИЈАТИВНА ЛЕКСИКОГРАФИЈА. Уклопљеност учења о вербалним асоцијацијама у теорију семантичких локализација, као и знања о томе да се тања или дебља идејна нит о фундаменталности асоцијација испредала кроз све значајније лингвистичке правце утицала је на проф. Пипера да у коауторству сачини и објави *Асоцијативни речник српског језика* (од стимулуса ка реакцији) (2005) и *Обратног асоцијативног речника* (од реакције ка стимулусу) (2011). И пре него што је речник објављен, Предраг Пипер је, користећи се грађом за речник, почео да објављује прва истраживања вербалних асоцијација. Богат, жив и садржајан корпус навео га је да занимања за теоријску анализу вербалних асоцијација и њихове утемељености у психологији и философији преусмери ка примењено оријентисаним истраживањима. Године 2003, две године пре објављивања *Асоцијативног речника српског језика*, проф. Пипер (2014: 379) пише:

„Састављање асоцијативних речника словенских, као и било којих других језика, на сличним методолошким основама, који би омогућавали самерљивост [...] омогућило би знатно поузданији увид како у промене у друштвеној перцепцији стварности тако и у актуелно стање јавног мњења, омогућило би сазнања о евентуалним једностраним или погрешним виђењима стварности, као и исправљање површних и погрешних стереотипа о себи и другима. У том погледу, у асоцијативним речницима и речницима стереотипа етнопсихоллингвистика може имати један од најпоузданијих и најобјективнијих инструмената својих примењено оријентисаних истраживања.”

5. ВЕРБАЛНЕ АСОЦИЈАЦИЈЕ У ИСТРАЖИВАЊУ ЕТНОКУЛТУРНИХ СТЕРЕОТИПА. Интересовања Предрага Пипера за проучавање језичке слике света и стереотипа који су показатељ те слике потиче у некој мери и из његове сарадње са руским лингвистом И. А. Стерњином, оснивачем учења о комуникационом понашању, која је била нарочито интензивна почетком овог века, када је објављен зборник радова под њиховим уредништвом *Комуникативно поведење славјанских народова*, вып. 19, објављен 2004. године у Вороњежу.

Језичка слика света једне лингвокултуролошке заједнице садржи мноштво елемената, а Предраг Пипер је, пре свега, проучавао идентитетске сфере те слике код говорника српског језика. У том смислу посебно су га занимали аутостереотипи које говорници српског језика имају о себи, а главна методологија за њихово истраживање била је анализа вербалних асоцијација јер, по мишљењу Предрага Пипера, комплекс асоцијација на неки стимулус представља структуру стереотипа о њему. Предмет његовог интересовања били су стереотипи о глотонимима (називима за језике), па је испитао вербалне асоцијације говорника српског језика на стимулусе *српски језик*, *руски језик*, *енглески језик*, *хрватски језик*, *бошњачки језик* (Пипер 2003б). Истражио је и асоцијације на стимулусе *руски* (2004а), *Руси* (2003а), *Косово* (2009), *ћирилица* (2004б), *латиница* (2004б), *заједно* (2003а).

Асоцијацијама на ове стимулусе добија се увид у *етнокултурне стереотипе*, о којима проф. Предраг Пипер, узимајући у обзир разматрања А. А. Леонтјева, Ј. Бартмињског, В. Ф. Петренка, овако размишља:

„Језичка слика света у неком идиолекту или социолекту обухвата и етнокултурне стереотипе. Вербални етнокултурни стереотипи су комплексни типичних и најчешћих вербалних асоцијација у неком језичком колективу о народима и културама. У зависности од предмета они обухватају аутостереотипе и хетеростереотипе. Један од главних задатака лингвокултурологије и етнопсихолингвистике јесте проучавање етнокултурних стереотипа. Прецизан увид у етнокултурне стереотипе различитих народа, исказане у њиховим језицима, може, поред осталог да послужи као један од индикатора ставова појединих народа и култура према другима, укључујући ставове о другим језицима, што би требало имати у виду како у вођењу културне политике према другим народима и културама тако и у култивисању етничких стереотипа, у чему посебан значај могу имати асоцијативни речници и речници етнокултурних стереотипа” (Пипер: 2004).

Предраг Пипер је у наведеном цитату проучавање етнокултурних стереотипа одредио као предмет лингвокултурологије и етнопсихолингвистике, а у другом свом раду (Пипер 2008: 311–312) залагао се за *урбану етнолингвистику*, наглашавајући да „концепција етнолингвистике као комплексне дисциплине која има за предмет традиционалну духовну културу и начин на који се она одражава у језику [...] не искључује могућност да се [...] узима у обзир и потреба ширег схватања етнолингвистике, у којем се њен предмет изразитије преплиће с њој сродним дисциплинама, пре свега са социолингвистиком, психолингвистиком, урбаном дијалектологијом, проучавањем комуникативног понашања и др.”

Можемо закључити да се, кроз испитивање вербалних асоцијација, с намером да истражи етнокултурне стереотипе, проф. Пипер бавио и утемељивањем нових интердисциплинарних научних дисциплина.

6. Терминолошко-методолошки приступ асоцијативном пољу. Проф. Предраг Пипер је сматрао да испитивање асоцијација омогућава „увид у место које једна реч има у систему речи с којима је повезана асоцијативним односима. Ти односи су вишедимензионални, што има, пре свега, језичку основу (нпр. лексичку, творбену, морфолошку) или ванјезичку основу (нпр. вредносно-етичку, друштвено-историјску, културолошку итд.)” (Пипер 2009: 85).

Према нашој оцени, најбогатију анализу спровео је испитујући 800 прикупљених асоцијација на стимулус *Косово* у *Асоцијативном речнику српског језика*. Као мотив за испитивање асоцијација на тај стимулус П. Пипер (2009: 87) наводи да увид у вербалне асоцијације даје слику која је 1) објективна; 2) егзактна; 3) у целини можда очекивана, али у појединостима вероватно нова.

Скуп свих асоцијација назива се асоцијативно поље. За анализу асоцијативног поља не постоји строга процедура, она зависи од самог истраживача и његових потреба. Због тога је приступ асоцијативном пољу Предрага Пипера мање или више другачији од свих осталих. Лексичким центром асоцијативног поља

проф. Пипер сматра реч-стимулус, у овом случају то је *Косово*.¹ Најфреквентнија асоцијација представља ФРЕКВЕНЦИЈСКИ ВРХ. Та асоцијација гласи *рат*. Асоцијативно поље има СЕМАНТИЧКУ СТРУКТУРУ. Сачињавају је значењске области на које се односе добијене вербалне асоцијације: војна дејства и њихове последице; историја; религија; политика; географија; топоними; антропоними; етнониими и др. Неке вербалне асоцијације припадају двома областима, нпр. *Косовски бој* и *Милош Обилић* припадају ономастици и историји. Асоцијативно поље поседује и УЖЕ СЕМАНТИЧКО ЛЕЗГРО, а то су асоцијације које припадају најзаступљенијој тематској групи, а то је, у овом случају област *војна дејства* и *њихове последице*: *бој, битка, крв, бомбардовање, избеглице* итд.² Важна карактеристика асоцијација је њихова експресивна маркираност, па се унутар сваке тематске групе асоцијација (семантичке области) и она анализира. У вези са групом *војна дејства* очигледна је негативна, непожељна конотација коју поседују скоро све асоцијације, осим ретких изузетака са позитивном експресивном обојеношћу (*јунаштво, победа, храброст* итд.).

ШИРЕ СЕМАНТИЧКО ЛЕЗГРО асоцијативног поља чине асоцијације које припадају једној тематској групи, која је по броју чланова у близини оне која сачињава СЕМАНТИЧКИ ЦЕНТАР или УЖЕ СЕМАНТИЧКО ЛЕЗГРО. Међу таквима се у асоцијативном пољу *Косово* издвајају оне које се односе на српску историју и српску националну и верску самобитност.

СЕМАНТИЧКУ ПЕРИФЕРИЈУ асоцијативног поља сачињавају асоцијације које су удаљеније или најудаљеније од семантичког центра: *број, мама, гробен, пријатељ* итд.

Очигледно је да се и асоцијативно поље концептуализује као простор, о чему сведочи и сам термин *поље*. Оно садржи ужи центар, шири центар и периферију.

Према Предрагу Пиперу, асоцијативно поље поседује и ПРАГАМАТИЧКУ СТРУКТУРУ, коју у случају асоцијативног поља *Косово* сачињавају вредносни ставови, који су углавном негативни (*бол и рат, изгубљена земља, највећа српска мука, немир* итд.), али има и позитивних (*вера, колевка, огњиште, отаџбина* итд.).

¹ У неким ранијим својим истраживањима, проф. Пипер је донекле другачије употребљавао терминологију у вези с асоцијативним пољем. На почетку својих истраживања вербалних асоцијација, проф. Пипер је под лексичким центром подразумевао најфреквентнију асоцијацију, па је, на пример, на стимулус *српски језик* тако схваћен лексички центар био *матерњи језик*. Тада је разликовао лексички центар од семантичког центра. СЕМАНТИЧКИ ЦЕНТАР сачињавају све изразито сродне речи-асоцијације којих има највише у асоцијативном пољу (исп. нпр. Пипер 2003б: 147). Наглашавао је тада да је „важно разликовати најфреквентнији асоцијат од најфреквентнијег садржаја”. Дакле, *семантички центар* је у каснијој терминологији Предрага Пипера остао исти, али је термин *лексички центар* променио значење, за шта свакако има оправдања.

² Треба имати у виду да је грађа за *Асоцијативни речник српског језика* прикупљана током 2002. и 2003. године, непосредно након бомбардовања СР Југославије, које се догодило 1999. године. Косово је тада страдало, а утисци испитаника још увек су били свежи. П. Пипер (2003б: 153) наглашавао је да је „за асоцијативни систем важна актуелност одређеног податка.” Аутори *Асоцијативног речника српског језика* имали су у плану да након 20 година од објављивања овог речника објаве нови речник у којем би стимулуси остали исти као и број испитаника и начин испитивања. Хипотеза је била да би асоцијације засноване на језичким параметрима остале исте, а оне на које утиче друштвени тренутак биле би сасвим другачије.

Потпуна анализа асоцијативног поља подразумевала би и испитивање морфолошких, синтаксичких, стилистичких и других односа између речи-стимулуса и речи-асоцијације, о чему Предраг Пипер каже следеће:

„Анализу могут быть подвергнуты и другие стороны вербальных ассоциативных связей, например такие, как преобладание парадигматических или синтагматических связей слова-стимула и реплики, типы синтаксических структур в ответах или же в вводно-ответном комплексе, представленность тех или других частей речи или морфологических форм, представленность синонимических и антонимических связей, представленность в репликах ономастической лексики и ее природа, представленность фразеологизмов или пословиц, анализ ответов с точки зрения экспрессивной и функциональной стилистики и проч.” (Пипер 2004б).

Тако је, на пример, анализирајући асоцијативно поље глотонима *српски језик*, П. Пипер (2003б) разматрао и творбено повезане асоцијације, на пример: *Србин, Срби, Србија, Србија и Црна Гора*, или *тежак, тежина, тешка граматика, тешко, тешкоћа* и сл., на основу чега је дошао до важног закључка да је семантичка дисперзија унутар асоцијативног поља ужа него када се посматра само према броју лексема-асоцијата.

7. „Култивисање стереотипа”. Један од важних аспеката у бављењу Предрага Пипера етнокултурним стереотипима шири је од лингвистичког и може се назвати друштвенокорисним, а то је његова делатност у повезивању култура, с циљем, како је више пута написао, „култивисања етничких стереотипа”. С правом је примећивао да се медијски извори налазе под контролом све мањег броја људи и да зато расте „могућност планског обликовања стереотипа”, сагласно интересима оних који владају изворима информација.

„Колико стереотип може бити не само површан него и буквално погрешан, говори резултат анкете спроведене на Факултету за стране језике МГУ, где је реч *Југославија* добила само два асоцијата: *рат, Дракула*” (Пипер: 2003б).³

У зборнику радова *Коммуникативное поведение славянских народов*, који је уредио са Ј. А. Стерњином, а који је објављен у Русији (у Вороњежу), проф. Пипер је упознао (пре свега руске) читаоце са стереотипима које Срби имају о Русима (Пипер: 2004). У Русији је објавио и рад о руској књижевности и култури у асоцијацијама говорника српског језика (Пипер: 2006). Таква истраживања представљају корисно полазиште и важно предзнање за руске стручњаке различитих струка који отпочињу сарадњу са представницима српске лингвокултуре.

³ Било би корисно истражити да ли се етнокултурни стереотипи заиста могу поделити на погрешне и тачне, дубоке и плитке или су сви они нетачни и површни, будући да се заснивају на предубеђењима о свим представницима једне заједнице и као такви не могу бити тачни јер не постоји својство које у реланости деле сви чланови једне заједнице. Питање се може проширити и на све остале стереотипе. Осим тога, може се размислити и о томе могу ли се култивисати стереотипи, тј. замењивати једни стереотипи другима, престижнијим, или треба радити на уништавању стереотипа и изградњи реалне (а то значи избалансиране) слике о неком народу, појединцу или појави.

ролошке заједнице. Не само што је руским читаоцима представљао српске хетеростереотипе о руском народу, језику и култури већ им је приказивао и српске аутостереотипе. Најбоље сведочанство о томе јесте његов рад о асоцијацијама Срба на речи-стимулусе *ћирилица* и *латиница* (Пипер: 20046). На почетку тог рада дат је кратак историјат српске диграфије, а затим су анализирани стереотипи о овим писмима на основу вербалних асоцијација.

Анализирајући асоцијације српских испитаника на реч-стимулус *Руси*, проф. Пипер не крије изненађење што међу одговорима нема неких асоцијација које је очекивао, као што су *бреза*, *равница*, *медвед* итд. Духовито је коментарисао да „изгледа, постоји и стереотип о стереотипу, који би такође требало кориговати” (Пипер 2014: 378).

Као даље задатке културних посленика на испитивању асоцијативног поља (односно етнокултурних стереотипа) речи-стимулуса *Руси*, Предраг Пипер (2014: 378) наводи следеће:

„1. Попуњавање и ажурирање грађе; 2. подробнија испитивања стереотипа о Русима код Срба; 3. поређење стереотипа о Русима код Срба с онима код самих Руса, као и код других народа; 4. испитивање узрока стварања дате структуре стереотипа о Русима код Срба; 5. пројектовање прикладнијег стереотипа; 6. формирање адекватног стереотипа, што би већ излазило из оквира примењене етнопсихоллингвистике и прелазило у област примењене социјалне психологије и културне политике.”

Побројани задаци указују на шири друштвенополитички значај који може проистећи из истраживања вербалних асоцијација. Овакав фокус на анализу вербалних асоцијација не изненађује јер је Предраг Пипер био активан у јавном и политичком животу, а своје ставове је износио без увијања. Један од њих у вези је са значајем сталног рада на учвршћивању српско-руских културних веза.

8. Закључак. Мотиве за интересовање проф. Предрага Пипера за проучавање вербалних асоцијација треба тражити истовремено у његовим теоријским научним увидима, као и у јавној делатности и активизму. У теоријском смислу чита је повезаност теорије о асоцијацијама са његовом теоријом семантичких локализација, а из прагматичке визуре, видљиво је уверење проф. Пипера да се преко асоцијација могу истраживати етнокултурни стереотипи, на које се у једној заједници може утицати, што би могло довести до позитивних друштвених промена.

Проф. Предраг Пипер спада у прве српске лингвисте који су проучавали вербалне асоцијације из лингвистичке перспективе. Један је од зачетника асоцијативне лексикографије. Дао је велик допринос теоријском истраживању историје међуутицаја психологије, философије и лингвистике у вези са вербалним асоцијацијама, као и испитивању мањих или већих уплива теорије о асоцијацијама у лингвистику од XIX века до данас. Својим истраживањима подстакао је стручњаке различитих компетенција да се послуже вербалним асоцијацијама као незаобилазном грађом у својим семантичким, граматичким, психоллингвистичким, етнолингвистичким, лингвокултуролошким, етнолошким, психолошким, социолошким и др. истраживањима. Самостално је осмис-

лио свој термилошки и методолошки апарат за анализу асоцијативног поља. Дао је велик допринос анализи етнокултурних стереотипа и показао да се резултати лингвистичких истраживања могу искористити за грађење бољих односа међу људима и претварање света у лепше место за живот.

Цитирана литература

- Драгићевић, Рајна, Предраг Пипер, Марија Стефановић. Обратни асоцијативни речник. Од реакције ка стимулусу, Београд: Службени гласник, Београдска књига, 2011.
- [Dragičević, Rajna, Predrag Piper, Marija Stefanović. *Обратни асоцијативни реџник. Од реакције ка стимулусу*, Beograd: Službeni glasnik, Beogradska knjiga, 2011]
- Јакић, Милена. „Доприноси Предрага Пипера проучавању вербалних асоцијација.”, у: *Лингвистика и славистика у делу Предрага Пипера*, (гл. ур. С. Радловић), Нови Сад: Златна књига Библиотеке Матице српске, 2016, 48–59.
- [Jakić, Milena. „Doprinosi Predraga Pipera proučavanju verbalnih asocijacija.”, u: *Lingvistika i slavistika u delu Predraga Pipera* (gl. ur. S. Radulović), Novi Sad: Zlatna knjiga Biblioteke Matice srpske, 2016, 48–59]
- Пипер, Предраг. „Асоцијативни речници словенских језика и етнокултурни стереотипи”, *Славистика* 7, 2003а: 22–32.
- [Piper, Predrag. „Asocijativni rečnici slovenskih jezika i etnokulturni stereotipi”, *Slavistika* 7, 2003a: 22–32]
- Прештампано у: Пипер, Предраг. *Лингвистичка славистика, студије и чланци*, Београд: Славистичко друштво Србије, 2014, 371–382.
- [Piper, Predrag. *Lingvistička slavistika, studije i članci*, Beograd: Slavističko društvo Srbije, 2014, 371–382]
- Пипер Предраг. „Називи језика у мрежи вербалних асоцијација.”, У: Српски између великих и малих језика, Београд: Београдска књига, 2003б, 138–167.
- [Piper, Predrag. „Nazivi jezika u mreži verbalnih asocijacija.”, U: *Srpski između velikih i malih jezika*, Beograd: Beogradska knjiga, 2003b, 138–167]
- Пипер, Предраг. „О проучавањима вербалних асоцијација.” [У:] Мирјана Сокиљ, Јеленка Срећковић (ур.) *Језик и говор*. Београд: Институт за експерименталну фонетику и патологију говора, 2003в, 55–65.
- [Piper, Predrag. „O proučavanjima verbalnih asocijacija.” [U:] Mirjana Sovilj, Jelenka Srećković (ur.) *Jezik i govor*, Beograd: Institut za eksperimentalnu fonetiku i patologiju govora, 2003v, 55–65]
- Пипер, Предраг. „Прилагателно руски в вербалних асоцијацијах сербов”, *Коммуникативно поведење славјанских народова: Русские, сербы, чехи, словаки, поляки*, Воронеж : Истоки, 2004а, 183–188.
- [Piper, Predrag. „Prilagatel'noe ruski v verbal'nykh assotšiatšiiākh serbov”, *Kommunikativnoe povedenie slaviānskikh narodov: Russkie, serby, chekhi, slovaki, poliāki*, Voronezh : Istoki, 2004a, 183–188]
- Пипер, Предраг. «Кириллица и латиница в вербалних асоцијацијах сербов», *Славјанский вестник* 2, К 70-летию В.П. Гудкова. Под ред. Н. Е. Ананьева и З. И. Карцевой, Москва: МГУ, Кафедра славянской филологии, 2004б, 269–279.

- [Piper, Predrag. „Kirillitsa i latinitsa v verbal'nykh assotsiat͡siiakh serbov”, Slaviānskiĭ vestnik, vyp. 2, K 70-letiiū V.P. Gudkova. Pod red. N. E. Anan'evoi i Z. I. Kartsevoi, Moskva: MGU, Kafedra slaviānskoĭ filologii, 2004b, 269–279]
- Пипер, Предраг, Рајна Драгићевић и Марија Стефановић. „Теоријски и дескриптивни аспекти проучавања вербалних асоцијација у српском језику”. [У:] Слободан Т. Јовичић, Мирјана Совиљ (ур.) *Говор и језик: интердисциплинарна истраживања српског језика I*, Београд: Институт за експерименталну финетику и патологију говора, 2004, 19–36. [Piper, Predrag, Rajna Dragičević i Marija Stefanović. „Teorijski i deskriptivni aspekti proučavanja verbalnih asocijacija u srpskom jeziku”. [U:] Slobodan T. Jovičić, Mirjana Sovilj (ur.) *Govor i jezik: interdisciplinarna istraživanja srpskog jezika I*, Beograd: Institut za eksperimentalnu fonetiku i patologiju govora, 2004, 19–36]
- Пипер, Предраг и И. А. Стернин (научные редакторы). *Коммуникативное поведение славянских народов (Русские, сербы, чехи, словаки, поляки)*, Воронеж : Истоки, 2004.
- [Piper, Predrag i I. A. Sternin (nauchnye redaktory). *Kommunikativnoe povedenie slaviānskikh narodov (Russkie, serby, chekhi, slovaki, poliāki)*, Voronezh : Istoki, 2004]
- Пипер, Предраг. „О вербалним асоцијацијама, њиховом проучавању и лексикографском опису”, У: П. Пипер, Р. Драгићевић, М. Стефановић. *Асоцијативни речник српског језика*, Београд: Београдска књига, Службени лист СЦГ, Филолошки факултет, 2005, 7–23.
- [Piper, Predrag. „O verbalnim asocijacijama, njihovom proučavanju i leksikografskom opisu”, U: P. Piper, R. Dragičević, M. Stefanović. *Asocijativni rečnik srpskoga jezika*, Beograd: Beogradska knjiga, Službeni list SCG, Filološki fakultet, 2005, 7–23]
- Пипер, Предраг Рајна Драгићевић, Марија Стефановић. *Асоцијативни речник српског језика. Од стимулуса ка реакцији*, Београд: Београдска књига, Службени лист СЦГ, Филолошки факултет, 2005.
- [Piper, Predrag, Rajna Dragičević, Marija Stefanović. *Asocijativni rečnik srpskoga jezika. Od stimulusa ka reakciji*, Beograd: Beogradska knjiga, Službeni list SCG, Filološki fakultet, 2005]
- Пипер, Предраг и Љубинко Раденковић (ур.). *Етнолингвистичка проучавања српског и других словенских језика*, зборник у част академика Светлане Толстој, Београд: САНУ, 2008.
- [Piper, Predrag i Ljubinko Radenković (ur.). *Etnolingvistička proučavanja srpskog i drugih slovenskih jezika*, zbornik u čast akademika Svetlane Tolstoj, Beograd: SANU, 2008]
- Пипер, Предраг. „Реч Косово и њене вербалне асоцијације у српском језику”, *Даница* 16, 2009, 85–94.
- [Piper, Predrag. „Reč Kosovo i njene verbalne asocijacije u srpskom jeziku”, *Danica* 16, 2009, 85–94]
- Пипер, Предраг. „Русская литература и культура в вербальных ассоциациях сербов”, *Сербско-русский круг: литературно-художественный альманах*, Москва, 2015/2016, 314–322.
- [Piper, Predrag. „Russkaiā literatura i kul'tura v verbal'nykh assotsiat͡siiakh serbov”, *Serbko-russkiĭ krug: literaturno-khudozhestvennyĭ al'manakh*, Moskva, 2015/2016, 314–322]

Рајна Драгићевич

ПРЕДРАГ ПИПЕР КАК ИССЛЕДОВАТЕЛЬ ВЕРБАЛЬНЫХ АССОЦИАЦИЙ И ОСНОВАТЕЛЬ СЕРБСКОЙ АССОЦИАТИВНОЙ ЛЕКСИКОГРАФИИ

Резюме

Мотивы интереса профессора Предрага Пипера к изучению вербальных ассоциаций следует искать одновременно в его теоретических научных взглядах, а также в общественной деятельности и активизме. В теоретическом плане связь между теорией ассоциаций и его теорией семантических локализаций очевидна, а с прагматической точки зрения прослеживается убеждение профессора Пипера в том, что этнокультурные стереотипы можно исследовать через ассоциации, на которые можно воздействовать в одном обществе, что в итоге может привести к положительным социальным изменениям.

Профессор Предраг Пипер был одним из первых сербских лингвистов, изучавших вербальные ассоциации с лингвистической точки зрения. Будучи одним из основоположников сербской ассоциативной лексикографии, он внес большой вклад в теоретическое исследование истории взаимодействия психологии, философии и лингвистики в отношении вербальных ассоциаций, а также в изучение небольшого и значительного влияния теории ассоциаций на лингвистику с 19 века до наших дней. Своими исследованиями он побуждал специалистов различных компетенций использовать вербальные ассоциации как незаменимый материал в своих семантических, грамматических, психолингвистических, этнолингвистических, лингвокультурологических, этнологических, психологических, социологических и других исследованиях. Предраг Пипер самостоятельно сконструировал свой терминологический и методологический аппарат для анализа ассоциативного поля. Он внес большой вклад в анализ этнокультурных стереотипов и показал что результаты лингвистических исследований можно использовать для построения лучших отношений между людьми и превращения мира в лучшее место для жизни.

Ключевые слова: Предраг Пипер, словесные ассоциации, ассоциативное поле, ассоциативные словари, сербский язык, славянские языки.